УДК [622+621+620.9+681.5+33+34+53]

Тиждень студентської науки – 2014: Матеріали студентської науково-технічної конференції 2014 р. – Д.: Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет», 2014. – 210 с.

До збірки увійшли кращі доповіді на студентській науково-технічній конференції 2014 р.

Редакційна колегія:
О.С. Бешта (голова)
Р.О. Дичковський
С.В. Шевченко
Н.М. Вершиніна

© Державний вищий
навчальний заклад
«Національний гірничий
університет», 2014

Матеріали в збірнику друкуються мовою оригіналу в редакції авторів.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОРТФЕЛІВ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

ДВНЗ «Національий гірничий університет»

Пілецький А.А.
***Науковий керівник*: д.т.н., проф. Пістунов І.М.**

Завдяки Інтернету в наш час стає все більш актуальним торгівля цінними паперами на біржах різних країн. Вже не викликає сумнівів принцип хеджування капіталів за яким найбільш успішним можуть бути операції не з одним активом, а з портфелем цінних паперів.

У другі половині 20-го сторіччя провідні американські вчені, нобелевські лауреати Марковіц та Шарп розробили економіко-математичні моделі оптимальних портфелів цінних паперів.

Для використання моделі Шарпа потрібно відразу провести статистичні розрахунки портфелю цінних паперів.

Для кожного типу акцій встановлюються такі величини:

- середня дохідність паперів

$$M_j = \frac{1}{N}\sum_{t=1}^{N} d_{tj}; \qquad (1)$$

- дисперсія дохідності

$$D_j = \frac{N}{N-1}\sum_{t=1}^{N} d_{tj}^2 - M_j^2; \qquad (2)$$

- середнє квадратичне відхилення або математичний стандарт

$$\sigma_j = \sqrt{D_j} \qquad 1 \le j \le n. \qquad (3)$$

- коефіцієнт варіації (міра відхилення значень дохідності по відношенню до середнього значення

$$K_{\mathrm{var}\,j} = \frac{D_j}{M_j}. \qquad (4)$$

Коефіцієнт варіації слугує мірою ризикованості акцій. Якщо $K_{\mathrm{var}\,j} < 0{,}1$, то такий тип акцій вважається низько ризиковим, якщо $0{,}1 \le K_{\mathrm{var}\,j} < 0{,}25$ – середньо ризиковим, а коли $K_{\mathrm{var}\,j} > 0{,}25$ – високо ризиковим.

Далі, для кожної дати спостереження знаходимо середню дохідність усіх акцій на фінансовому ринку $-M_t$, тоді з'являється можливість знайти показники – α та β.

Вони визначаються як коефіцієнти лінійного рівняння залежності зміни дохідності акцій j-того типу $d_{tj} = \alpha + \beta M_t$ від середньої дохідності фінансово (5)

Для визначення цих показників користуємося функцією електронних таблиць Microsoft Exel:

ЛИНЕЙН(известные значения *Y*; известные значения *X*; константа *1*; статистика *1*),

де Y – масив даних витрат на виробництво y; X – масив даних обсягу виробництва x; *константа* – ознака проходження лінії регресії через 0 (0 – проходить, 1 – не проходить); *статистика* – потреба виводити статистичні дані про розрахунок параметрів лінійної регресії (1- якщо потрібно, 0 – якщо не потрібно).

Значення β буде знаходитися у клітинці C3, а α – у клітинці D3. Рівень фінансового ризику окремих цінних паперів встановлюється на основі таких значень коефіцієнтів β:

$\beta = 1$ – середній рівень;
$\beta > 1$ – високий рівень;
$\beta < 1$ – низький рівень.

Якість керування цим типом акцій визначається через коефіцієнт α:

$\alpha < 0$ – низький рівень;
$\alpha = 0$ – середній рівень;
$\alpha > 0$ – високий рівень.

Тоді, коли я отримав всі необхідні показники. То відразу приступив до формування оптимального портфелю паперів за моделлю Шарпа. Вона має вигляд:

$$\begin{cases} R_f + \sum_{j=1}^{N}(\alpha_j \cdot W_j) + (R_m - R_f)\cdot\sum_{j=1}^{N}(\beta_{Rj} W_j) \to \max; \\ \sqrt{\left(\sum_{j=1}^{N}(\beta_{Rj} W_j)\right)^2 \cdot \rho_m^2 + \sum_{j=1}^{N}(\rho_j^2 W_j^2)} \le \rho_{req}; \\ W_j \ge 0; \\ \sum_{j=1}^{N} W_j = 1. \end{cases} \qquad (6)$$

де W_j – частка j-ого набору акцій у диверсифікованому портфелі,

$\left.\begin{array}{l} \alpha_j \text{ – надлишкова прибутковість акції.} \\ \beta_i \text{ - ризик активу } i \text{ – ого активу у портфелі} \\ R_f \text{ - прибутковість за безризиковими операціями} \end{array}\right\}$ Тобто, це коефіцієнти, що визначають лінію тренду для кожної акції

R_m – середня прибутковість акції.
ρ_{req} – порогове значення ризику задане інвестором
N – кількість цінних паперів у портфелі.

В своїй роботі я використав дві оптимізаційних моделі Марковіца:

Перша забезпечує мінімальний ризик і задану прибутковість, має вигляд:

$$\begin{cases} v_p = \sum\limits_i \sum\limits_j x_i x_j v_{ij} \to \min \\ \sum\limits_i x_i d_i = m_p \\ \sum\limits_i x_i = 1 \end{cases}$$

(7)

Друга забезпечує максимальну прибутковість й заданий (припустимий) ризик, має вигляд:

$$\begin{cases} m_p = \sum\limits_i x_i d_i \to \max \\ \sum\limits_i \sum\limits_j x_i x_j v_{ij} = r_p \\ \sum x_i = 1 \end{cases} \tag{8}$$

де x_i – частка капіталу, витрачена на покупку цінних паперів i – го виду, d_i- середня прибутковість цінних паперів i – го виду у відсотках в розрахунку на одну грошову одиницю. m_p – задана середня прибутковість цінних паперів усього портфелю, v_p – коваріація доходностей паперів i – го, та j – го виду, коваріація усього портфелю цінних паперів. Якою вимірюється ризик портфелю, r_p – задана середня коваріація цінних паперів усього портфелю (ризик).

Відповідні моделі Марковіца широко використовуються зараз для розрахунку ефективності інвестиційних проектів. Але це використання проводиться без критичного аналізу можливої межі моделей (7 – 8).

У 2003 році проф. Пістунов разом зі студентом Сітніковим створив ризиково-дохідну модель оптимізації цінних паперів. Основою цієї моделі було об'єднання моделей Марковіца з максимальною доходністю та мінімальним ризиком. Її перевагою над попередніми є відсутність необхідності завдавати прийнятний рівень ризику та доходу. Для цієї моделі використовуються ті ж самі статистичні розрахунки що і для моделі Марковіца.

«Ризиково-дохідна» модель Пістунова-Ситнікова має вигляд:

$$\begin{cases} \dfrac{\sqrt{\sum\limits_i x_i^2 v^2{}_i + \sum\limits_i \sum\limits_j x_i x_j v_{x_i x_j}}}{\sum\limits_i x_i d_i} \to \min \\ \sum\limits_i x_i = 1 \\ x_i \geq 0 \end{cases} \tag{9}$$

Для порівняння якості цих моделей було розроблено критерій відносного ризику:

$$Vr = R/M. \tag{10}$$

де R – ризик, а M – дохідність від акцій

Ризик знаходиться за формулою:

$$R = (Xi+Kvar)*Xтрансп. \tag{11}$$

Xi – частка капіталу витрачена на покупку цінних паперів, $Kvar$ – коефіцієнт варіації, $Xтрансп$ – транспонована матриця Xi.

Дохід знаходиться:

$$M = Xi+Mj. \tag{12}$$

де, Xi – частка капіталу витрачена на покупку цінних паперів, Mj – середня прибутковість кожного паперу протягом певного періоду.

Критерій відносної ризиковості, на мою думку, показує рівень ефективності моделі, оскільки він визначає відношення ризику до доходу портфелю.

Для перевірки висунутої гіпотези датчиком випадкових чисел, розподілених за рівномірним законом, було згенеровано 30 груп доходностей для шести типів цінних паперів. Таким же чином було згенеровано прийнятні значення ризику та доходності портфеля для моделей Шарпа і Марковіца.

Результати розрахунків наведено в табл. 1

За таблицею для наочності побудовано графіки відносного ризику (рис. 1).

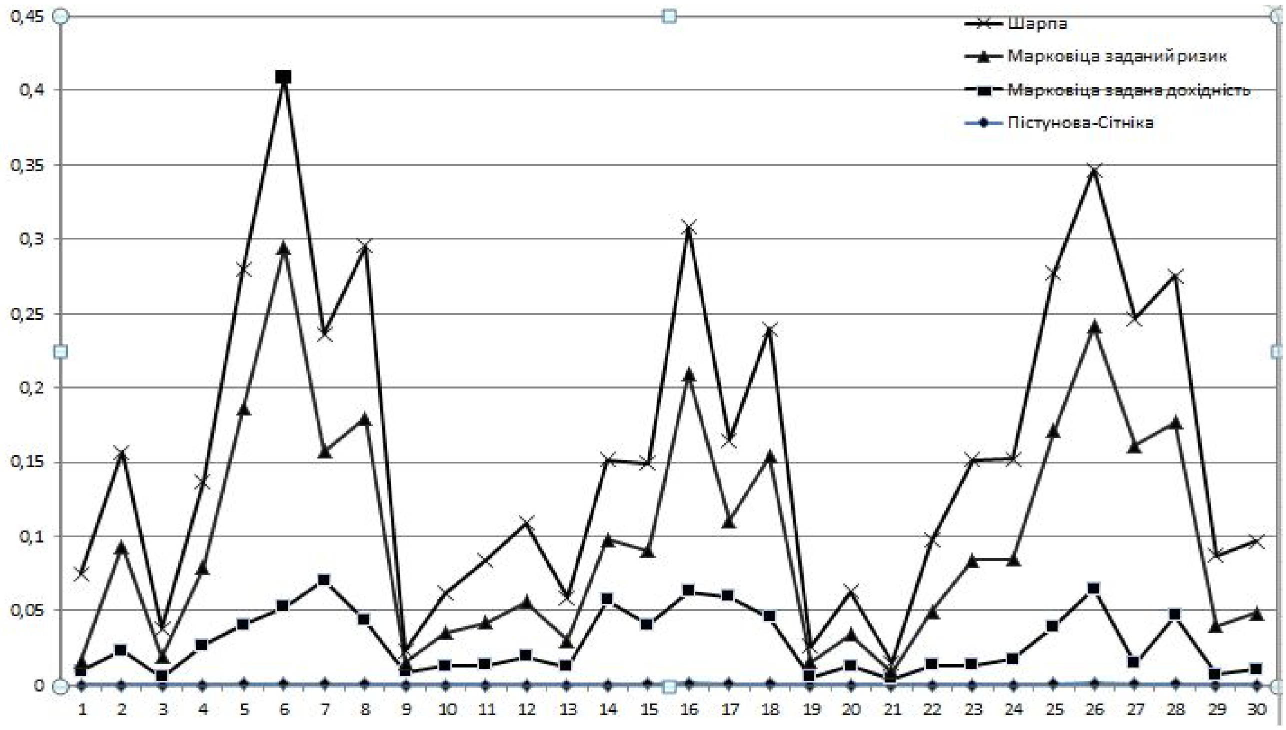

Рис. 1 Порівняння відносного ризику для описаних вище моделей

Таблиця 1

Результати знайдення оптимального портфеля цінних паперів

	Пістунова-Сітніка			Марковіца задана дохідність			Марковіца заданий ризик			Шарпа		
№	дохід	ризик	р/д	дохід	ризик	р/д	дохід	ризик	р/д	дохід	ризик	р/д
1	13,54192	0	0	13	0,124877	0,009606	12,82308	0,088	0,006863	15,08447	0,88	0,058338
2	13,35716	0,003356	0,00025124	12,5	0,285518	0,022841	14,17453	1	0,070549	15,781	1,00	0,063367
3	13,96986	0,000103	7,3475E-06	13,3	0,06899	0,005187	14,1885	0,2	0,014096	10,75789	0,20	0,018593
4	14,15828	0,004461	0,00031507	14	0,369139	0,026367	14,70727	0,77	0,052355	13,34926	0,77	0,057683
5	13,64679	0,007489	0,00054881	12,8	0,510474	0,039881	13,74795	2	0,145476	17,47625	1,64	0,093934
6	13,31654	0,012841	0,0009643	13,123	0,67785	0,051654	13,35243	3,23	0,241904	28,25095	3,23	0,114332
7	13,23982	0,009822	0,00074184	12	0,835488	0,069624	13,84808	1,2	0,086655	15,20854	1,20	0,078903
8	13,74526	0,009575	0,00069658	13,25	0,567801	0,042853	14,69881	2	0,136065	17,19546	1,99	0,115821
9	13,63574	0	0	13,333001	0,118425	0,008882	12,44662	0,08	0,006427	10,23341	0,08	0,007818
10	12,92771	0	0	12	0,151265	0,012605	13,08977	0,3	0,022919	11,33154	0,30	0,026475
11	13,52108	0,002274	0,00016819	12	0,158029	0,013169	13,84255	0,4	0,028896	9,573695	0,40	0,041781
12	13,35497	0,005574	0,00041738	12,8	0,243165	0,018997	13,59506	0,5	0,036778	9,495885	0,50	0,052654
13	13,95321	0,000244	1,7474E-05	13,5	0,167706	0,012423	14,21187	0,25	0,017591	8,747305	0,25	0,02858
14	14,26802	0,004916	0,00034453	12,627165	0,720492	0,057059	14,58166	0,596001	0,040873	11,14712	0,60	0,053467
15	13,71465	0,007867	0,00057361	13	0,51623	0,03971	13,95263	0,7	0,05017	11,88415	0,70	0,058902
16	13,36926	0,016525	0,00123608	13,5	0,829656	0,061456	13,66464	1,999999	0,146363	20,20605	2,00	0,09898
17	13,06133	0,007087	0,00054261	12	0,70859	0,059049	13,33941	0,680001	0,050977	12,55045	0,68	0,054181
18	13,46608	0,010393	0,00077179	13,33	0,596051	0,044715	13,86821	1,500001	0,108161	17,39264	1,50	0,086243
19	13,76724	0,000143	1,04E-05	10	0,052033	0,005203	12,67173	0,100001	0,010318	9,615203	0,10	0,0104
20	12,79442	0	0	12	0,152984	0,012749	13,02375	0,280001	0,021499	9,77008	0,28	0,028659
21	13,531	0,002115	0,00015631	13,6	0,054862	0,004034	13,807	0,06	0,004346	9,224488	0,06	0,006504
22	13,32808	0,005326	0,00039964	13,281	0,175037	0,01318	13,76908	0,5	0,036313	10,52073	0,50	0,047525
23	13,69428	0,001074	7,842E-05	12,63	0,165018	0,013065	14,04537	1	0,071198	14,8494	1,00	0,067343
24	14,20438	0,002347	0,0001652	14	0,243773	0,017412	14,75771	0,99	0,067084	14,71679	0,99	0,06727
25	13,46639	0,010705	0,00079497	13,0503	0,500998	0,03839	13,67279	1,8	0,131648	16,88182	1,80	0,106624
26	13,70646	0,015769	0,00115046	13,4768	0,854067	0,063373	14,14067	2,500001	0,176795	23,7237	2,50	0,10538
27	13,08299	0,010753	0,00082189	12,6531	0,172856	0,013661	13,63697	2,000001	0,14666	16,11149	1,38	0,085367
28	13,46821	0,010727	0,00079648	13,209	0,609299	0,046128	13,87506	1,800001	0,129729	18,19562	1,80	0,098925
29	13,86704	0	0	12,4891	0,085098	0,006814	14,76378	0,488	0,033054	10,35062	0,49	0,047147
30	12,74443	0,002346	0,0001841	12,126	0,125122	0,010318	13,20674	0,500001	0,03786	10,34561	0,50	0,04833
		срзн	0,00040516		срзн	0,028014		срзн	0,070987		срзн	0,060984

Висновки; проведений чисельний експеримент показує, що середня відносна ризикованість для моделі Пістунова-Ситнікова на два порядки менша за моделі нобелівських лауреатів, а отже саме нею варто користатися при формуванні оптимальних портфелів цінних паперів.

Список літератури

1. Пістунов І.М. Оптимальні рішення в інвестиційному проектуванні : Навч. посібник./ І.М.Пістунов, К.І.Пістунова – Д.: НГУ, 2007.– 108 с.
2. Шарп Уильям Ф.. Инвестиции. / Уильям Ф. Шарп, Гордон Дж. Александер, Джеффри В. Бэйли. – ИНФРА-М. 2007.– 258 с.
3. Пістунов І.М. Дослідження межі існування оптимальних рішень для портфеля Марковіца / І.М. Пістунов, В.В. Ситніков // Економічний вісник НГУ. - №4, 2003. – С. 114-119.

Тиждень студентської науки – 2014: Матеріали студентської науково-технічної конференції 2014 р. – Д.: Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет», 2014. – 210 с.

Редакційна колегія:
О.С. Бешта (голова)
Р.О. Дичковський
С.В. Шевченко
Н.М. Вершиніна

Підготовлено в електронному вигляді
в Державному вищому навчальному закладі
«Національний гірничий університет».

49005, м. Дніпропетровськ, просп. К. Маркса, 19.